

A doua jumătate a sec. al XVI-lea constituie, într-o anumită privință, cea mai dramatică epocă din istoria Moldovei. În timp ce Al. Lăpușeanu (1552—1561; 1563—1564) și Ion vodă cel Cumplit (1572—1574) împrăștiu groază în jurul lor, omorînd cu „tot felul de munci” boierii țării și pe oamenii bisericii, dincolo, peste munți, la imperiali, mișuna o mulțime de boieri și pretendenți la domnia țărilor române. Unii dintre ei intrau efectiv în slujba imperialilor, primind în schimb o soldă, alții erau ajutați să treacă munții cu oaste adunată la îritimplare pentru a răsturna și înfrunta pe pretendenții la domnie trimiși de Poartă. Cei mai mulți trăiau din expediente și aventuri, nutriend iremediabil speranța că într-o zi se vor putea întoarce la treburile lor, pentru a reîncepe lupta în jurul dregătorilor. Ștefan Mizgă a căzut și el în plasa de intrigi și violenții ale imperialilor. Nu cunoaștem măsura în care el s-a pus cu oamenii lui în serviciul acestora fapt e însă că Mizgă n-a intrat în calculele imperialilor ca un pretendent cu sorți de izbîndă. Așa se aplică și tratamentul cu totul insuficient și inegal la care a fost supus din partea autorităților cașoviene. Ni s-a păstrat întreaga corespondență dintre el și protegitorii săi care nu-i plăteau la timp solda. Pribeagul moldovean a trăit acolo momente dramatice, în care sărăcia și umilința au fost nedespărțite. De fiecare dată cere, într-un fel umilitor, să i se plătească restanțele, să i se dea poloboacele de vin făgăduite, lemne și finul pentru „vitele slabe”, să i se doneze și două sate românești în ținutul Sătmarului, să i se facă dreptate în litigiile cu niște vecini hrăpăreți; dar Mizgă solicită mai ales bani, florini, ca să se îmbrace că „e așa de zdrențaros, încît nu poate ieși pe stradă”.¹

O singură dată a încercat Mizgă să treacă munții spre Moldova, prin iunie 1566, „stringînd păstori și altă adunătură și momind oamenii ca să i se închine și să-l ducă la domnie”.² Însă în ciocnirea care a avut loc lingă cetatea Neamțului cu oastea lui Al. Lăpușeanu, oamenii cutezătorului Ștefan Mizgă au fost risipiți, iar el a luat calea întoarsă, pentru a nu mai reveni niciodată. Dezamăgit de protegitorii săi, imperiali, obosit și bătrîn, dar mai ales umilit din cauza sărăciei și lipsurilor materiale, Ștefan Mizgă se stinge printre străini. Într-o ultimă scrisoare, din 24 iunie 1594, îl „silește năpraznic nevoia să ceară bani, fiindcă tot ce-a avut a cheltuit cu pregătirile de război” iar „slugile bătrîne sînt plecate la oaste”.³ La 20 septembrie 1595, Ștefan Mizgă „voievod” nu mai era în viață.⁴

*

Boierii. Ceea ce caracterizează cel de-al doilea act emis de Ștefan Mizgă, este numărul destul de mare de boieri amintiți în context. Acest lucru ne dă de gîndit. Mizgă a părăsit Moldova în fruntea unui detașament de călăreți și însoțit de o suită de boieri, care nădăjduiau să-l vadă într-o zi pe scaunul Moldovei. Asta însemna că era fie „os de domn”, cum îi plăcea să spună despre el, sau că săvîrșise cine știe ce acte de vitejie, care puteau să-i acorde atribuțiile unui mare oștean. În orice caz, Ștefan Mizgă a izbutit să adune în jurul său un număr apreciabil de oșteni și boieri care l-au urmat, probabil fără șovăire, într-o aventură fără sorți de izbîndă.

Identificarea lor e o problemă dintre cele mai dificile, pentru motivul că în această perioadă, ca și-n alte epoci, numele multor boieri sînt identice. Cu toate acestea, pe baza datelor de care dispunem, vom încerca să delimităm în timp activitatea unor dintre ei. E sigur că boierii care l-au însoțit pe Mizgă în pribegie, ca și detașamentul de călăreți, au intrat în slujba imperialilor, prestîndu-le anumite servicii. Pentru aceasta erau retribuiți cu bani și provizii în natură. Însă, la această epocă, imperialii stăteau prost din punct de vedere financiar și mercenarii își primeau soldele cu întîrziere. Desigur, în urma plîngerii boierului Ion Mălai⁵, în oct. 1569, Maximilian ordonă camerei scepusiene din Cașovia să-i plătească solda fără nici o amîinare.⁶

¹ Veress, III, p. 242—243.

² Gr. Ureche, *Letopisețul...*, ed. C. Giurescu, p. 212. În legătură cu năvălirea lui în Moldova, vezi documentele bistrițene în *Hurmuzaki*, XI, p. 584—590 și C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, II, 1, p. 190.

³ Veress, IV, p. 85—88.

⁴ *Ibidem*, I, 283—285.

⁵ În actele interne de cancelarie e pomenit un boier *Malai*, vornic de gloată prin 1560 (Actul din 1560 dec. în DIR, A. II, sec. XVI, p. 156). În prima jumătate a anului 1563 apare în divan, ocupînd dregătoria de ceașnic (*Ibidem*, p. 163, 167). Ceva mai tîrziu, sub Ioan Vodă cel Cumplit, apare un boier *Malai Petre*, care, foarte probabil, este un altul, ocupînd funcția de postelnic (Vezi DIR, A. III, XVI, p. 25—36 și G. h. b. ă n e s c u, *Ispisoace și rapise*, I, 1, p. 145). În sfîrșit, sub domnia lui Ștefan Tomșa al II-lea, apare de asemenea un boier *Malai*, ca aproad (G. h. b. ă n e s c u, *op. cit.*, I, 2, p. 93).

⁶ Veress, I p. 287—288.